

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»

ЛАНДО ОЛЕГ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 378 67 01(043)

**УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ У ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ**

13.00.06 – теорія та методика управління освітою

Автореферат на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Державному вищому навчальному закладі «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент **Драч Ірина Іванівна**,
: Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» НАПН України, професор кафедри управління навчальним закладом та педагогіки вищої школи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор **Галус Олександр Мар'янович**, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, проректор з наукової роботи.

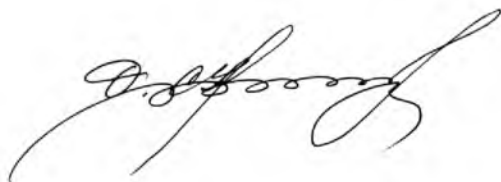
кандидат педагогічних наук **Тур Ольга Михайлівна**, Чернігівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 21, заступник директора школи з навчально-виховної роботи.

Захист відбудеться «28» січня 2016 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.455.03 у ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України за адресою 04053 Київ, вул. Січових Стрільців, 52–А.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України за адресою: 04053 Київ, вул. Січових Стрільців, 52–А.

Автореферат розісланий «28» грудня 2015 р.

Учений секретар

О. С. Снісаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Проблема здоров'я людини в контексті загальнолюдських цінностей набуває все більшого значення. У системі ринкових відносин здоров'я людини стає одночасно як її суб'єктивною цінністю, так і економічним фактором, що забезпечує успішність країни.

За останні роки в Україні зроблено значні кроки на шляху створення умов для формування здоров'я людини через освіту. Законами України, державними національними програмами (закони України «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про охорону здоров'я», «Про фізичну культуру і спорт», «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.», Концепція «Здоров'я нації через освіту», «Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту», «Державна програма «Діти України» та ін.) визначено необхідність розв'язання найважливіших завдань сучасної освіти, спрямованих на інтелектуальний, соціальний, фізичний розвиток особистості.

Важливим кроком для вирішення цієї проблеми є впровадження компетентнісного підходу у зміст державного стандарту початкової освіти та орієнтація навчальних програм на формування у молодших школярів ключових компетентностей, зокрема, такої важливої ключової компетентності як здоров'язбережувальна. Вищезазначене потребує підготовки вчителя нової генерації, здатного реалізовувати інноваційні педагогічні, в тому числі, і здоров'язбережувальні технології. Актуальність формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи зумовлена тим, що майбутній учитель ще у студентські роки має усвідомити значущість здорового способу життя, володіти вміннями та навичками відновлення організму після напруженої праці, бути здатним до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому середовищі навчального закладу. Вирішення цієї проблеми у процесі навчання майбутніх учителів стає пріоритетним завданням вищої школи.

Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності є об'єктом дослідження багатьох науковців. Теоретичні аспекти здоров'язбережувальної педагогіки знайшли своє відображення в наукових доробках І. Брехмана, Є. Вайнера, Л. Дихан, Г. Зайцева, В. Колбанова, Л. Татарникової, Л. Тихомірової; наукові основи формування культури здоров'я досліджували Т. Бойченко, В. Горашук, Л. Горяна, С. Кириленко, В. Климова, Г. Кривошесва, А. Нагорна, В. Скумін, Л. Сущенко, Л. Татарнікова, О. Тур, Л. Хижняк; проблемам впровадження компетентнісного підходу в освіту присвячені праці Т. Браже, П. Гальперіна, А. Деркача, І. Драч, І. Зимньої, О. Овчарук, О. Пометун, Ю. Татура; ефективні шляхи формування здоров'язбережувальної компетентності фахівців розкрито у працях О. Антонова, В. Герд, В. Глухова, О. Дубогай, Д. Давиденко, С. Закопайло; проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності учителів розглянуто у наукових працях Л. Грицюк, А. Лякішевої, В. Омеляненко, Н. Урум, Є. Шатрової; формуванню здоров'язбережувальної компетентності студентів присвячено праці Д. Вороніна, О. Кузнецової, М. Руденко; використання

здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі досліджували А. Міт'яєва, Н. Смирнов, І. Соколова, О. Пужаєва, О. Югова.

Різні аспекти управління педагогічними системами розкриваються у наукових працях із проблем: філософії управління (В. Андрущенко, М. Михальченко, В. Кремень, С. Пазиніч, О. Пономар'єв, О. Романовський, Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ); управління педагогічними системами (В. Бондар, Т. Давиденко, І. Драч, Г. Єльнікова, С. Калашнікова, В. Лазар'єв, А. Мойсєєв, В. Маслов, В. Нечаєв, А. Новіков, В. Олійник, М. Поташник, З. Рябова, Л. Сергєєва, Т. Сорочан, К. Ушаков); управління навчанням у вищій школі (С. Архангельський, В. Берека, О. Галус, С. Калашнікова, В. Крижко).

Однак, незважаючи на інтерес дослідників та значущість отриманих результатів, можна констатувати, що проблема управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах потребує подальших поглиблених досліджень.

Аналіз наукових джерел та нормативних документів, що регламентують освітню діяльність, а також досвіду практичної діяльності педагогічних коледжів дав змогу виділити низкою суперечностей між:

- соціальною потребою держави в здорових громадянах та реальним погіршенням стану здоров'я учнів і учителів, низькою культурою сформованості у них навичок здорового способу життя;

- об'єктивною потребою вдосконалення управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах та недостатньою розробленістю означеної проблеми в педагогічній теорії;

- необхідністю підвищення результативності діяльності з формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів в освітньому процесі та недостатньою готовністю керівників і викладачів педагогічних коледжів здійснювати управління цим процесом на основі сучасних технологій.

Необхідність розв'язання зазначених суперечностей, актуальність проблеми, її практичне значення та недостатня розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи ДВНЗ «Університету менеджменту освіти» НАПН України і тісно пов'язано з науково-дослідною темою «Теоретичні та методичні засади управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи на основі компетентнісного підходу в межах європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу» (Державний реєстраційний номер 0112U001593). Тему дослідження затверджено на засіданні Вченої ради ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України (протокол № 4 від 19 червня 2013 р.) і узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 24 вересня 2013 р.).

Мета і завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає у розробленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Відповідно до мети визначено завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні засади управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

2. Дослідити стан управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

3. Розробити та науково обґрунтувати модель управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічному коледжі.

4. Експериментально перевірити ефективність розробленої моделі, проаналізувати та узагальнити результати експериментальної роботи.

5. Розробити методичні рекомендації щодо впровадження моделі управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Об'єкт дослідження: управління професійною підготовкою майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Предмет дослідження: управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс взаємопов'язаних методів дослідження:

теоретичні: аналіз та узагальнення педагогічної, психологічної, соціальної, філософської літератури, нормативно-правових документів для здійснення теоретичного аналізу досліджуваної проблеми та усвідомлення стану її розробленості; синтез, абстрагування, моделювання, конкретизація, сходження від абстрактного до конкретного з метою визначення понятійного апарату дослідження, формулювання концептуальних положень і висновків;

емпіричні: праксиметричні (вивчення нормативно-правових документів у галузі вищої освіти; вивчення та узагальнення досвіду управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах); діагностичні (бесіди, анкетування, інтерв'ю, опитування, тестування, вивчення документації), обсерваційні (спостереження, самооцінювання) для виявлення сучасного стану досліджуваної проблеми у практиці педагогічних коледжів; педагогічний експеримент для виявлення ефективності розробленої моделі управління здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи; статистичні методи аналізу і обробки емпіричних даних.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* розроблено та теоретично обґрунтовано модель управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах;

– *уточнено* поняття «здоров'язбережувальна компетентність майбутніх учителів початкової школи»;

– *удосконалено* зміст та технологію управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах, критерії і показники для оцінювання рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах;

– *набули подальшого розвитку* теорія управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців та кваліметричний підхід до оцінювання ефективності управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Практичне значення дослідження полягає у доведенні теоретичних положень та висновків до конкретних методичних рекомендацій щодо впровадження моделі та технології управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Матеріали дослідження можуть бути використані в управлінській діяльності керівників педагогічних коледжів, системі післядипломної педагогічної освіти керівних та педагогічних працівників педагогічних коледжів.

Результати дослідження впроваджено в діяльність Дніпропетровського педагогічного коледжу ДНУ ім. О. Гончара (довідка № 17-нч від 27 лютого 2015 р.); Луцького педагогічного коледжу (довідка № 171 від 08 червня 2015 р.); КВНЗ «Корсунь-Шевченковській педагогічний коледж» (довідка № 231 від 04 червня 2015 р.); Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (довідка № 535 від 25 травня 2015 р.); ДВНЗ Жовтоводського педагогічного училища ДВНЗ Криворізький національний університет» (довідка № 162/2 від 20 травня 2015 р.); ВНКЗ «Одеське педагогічне училище» (довідка № 272 від 04 червня 2015 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати були оприлюднені на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня, а саме на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Філософсько-теоретичні та практико-зорієнтовані аспекти випереджаючої освіти для сталого розвитку» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Управління професійним розвитком керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти» (м. Рівне, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Психолого-педагогічний супровід фахової підготовки та підвищення кваліфікації особистості в умовах трансформації освіти» (м. Київ, 2014 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах» (м. Київ, 2015 р.), обласній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми формування системи управління якістю загальної середньої освіти» (Дніпропетровськ, 2012 р.), Всеукраїнській Інтернет-конференції «Актуальні проблеми університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах» (м. Київ, 2015 р.), регіональних науково-практичних конференціях «Інноваційні технології професійної підготовки майбутніх педагогів у контексті компетентнісного підходу» (м. Дніпропетровськ, 2013, 2015 рр.), а також на науково-практичних семінарах керівників педагогічних коледжів Південного регіону.

Публікації. Зміст і результати дисертації відображено у 8 одноосібних публікаціях, з них 4 – у вітчизняних наукових фахових виданнях, 1 – у міжнародному виданні, 2 – у методичних матеріалах, 1 – у матеріалах конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Структура та обсяг дисертації зумовлені логікою розв'язання поставленої мети дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (212 найменування) та додатків. Повний обсяг роботи – 232 сторінки, обсяг основного тексту – 184 сторінки. Робота містить 20 таблиць і 10 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, визначено ступінь опрацювання проблеми, об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, методи наукового пошуку; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – *«Управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи як проблема педагогічної теорії і практики»* – відображені результати аналізу теоретичних засад управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах, проаналізовано стан практичного забезпечення та готовність керівників і викладачів до управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Розв'язання нових завдань, які постають перед системою вищої освіти на сучасному етапі розвитку Української держави, висуває проблему здоров'я особистості як одну з ключових, оскільки здоров'я нації в цілому залежить від здоров'я кожного її громадянина і є умовою розвитку не тільки окремої людини, а й суспільства в цілому. Однією з важливих умов забезпечення здоров'язбережувальної спрямованості освітнього процесу у загальноосвітніх навчальних закладах України є наявність у майбутніх учителів початкової школи здоров'язбережувальної компетентності.

На підставі аналізу наукової літератури встановлено, що здоров'язбережувальна компетентність майбутнього учителя початкової школи – це сукупність знань, умінь, навичок, цінностей і досвіду практичної діяльності з питань культури здоров'я та здорового способу життя, важливих для здійснення ефективної здоров'язбережувальної діяльності. Теоретичний аналіз наукових джерел дав змогу визначити структуру здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи, яка включає наступні компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-технологічний, комунікативний, рефлексивний.

Процес формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи розглянуто як педагогічно керовану взаємодію викладачів і студентів, що спрямована на набуття теоретичних знань та практичних умінь для ефективної здоров'язбережувальної діяльності. Управління формуванням

здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах є сукупністю цілеспрямованих впливів колективного суб'єкта управління на всі фактори освітнього середовища, спрямованих на забезпечення готовності і здатності студентів здійснювати здоров'язбережувальну діяльність.

Проведений констатувальний експеримент для вивчення стану управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи показав, що лише 33,2 % керівників та 31,5 % викладачів педагогічних коледжів вважають, що в їх закладах створена система управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності студентів. Встановлено, що більшість керівників (84,5 %) та викладачів (88,7 %) педагогічних коледжів мають значні труднощі в управлінні формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Для діагностики сформованості компонентів здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи було використано тестові методики щодо визначення індексу ставлення до здоров'я (С. Дерябо, В. Ясвин), ціннісних орієнтацій (М. Рокич), загального рівня фізичного і психічного здоров'я студентів (Т. Статтофорд), комунікативних і організаторських нахилів (В. Синявський, Б. Федоришин), оцінювання стильових особливостей постановки і досягнення цілі (В. Моросанова). Аналіз результатів діагностики показав переважання низького та середнього рівнів сформованості компонентів здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи, що свідчить про наявність значних резервів щодо підвищення ефективності управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Вирішення цієї проблеми зумовлює актуальність розроблення та наукового обґрунтування моделі управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

У другому розділі – «Модель управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах» – науково обґрунтовано структуру та зміст моделі, охарактеризовано технологію управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Розроблена модель управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах включає такі компоненти: цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, структурно-організаційний, навчально-технологічний, результативний (рис. 1).

Цільовий компонент містить мету як кінцевий бажаний результат функціонування створеної моделі та завдання, які виходять із мети.

В основу теоретико-методологічного компоненту покладено світоглядно-філософські та законодавчо-нормативні засади, основні підходи, тенденції, закономірності, принципи та критеріально-оціночні засади управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

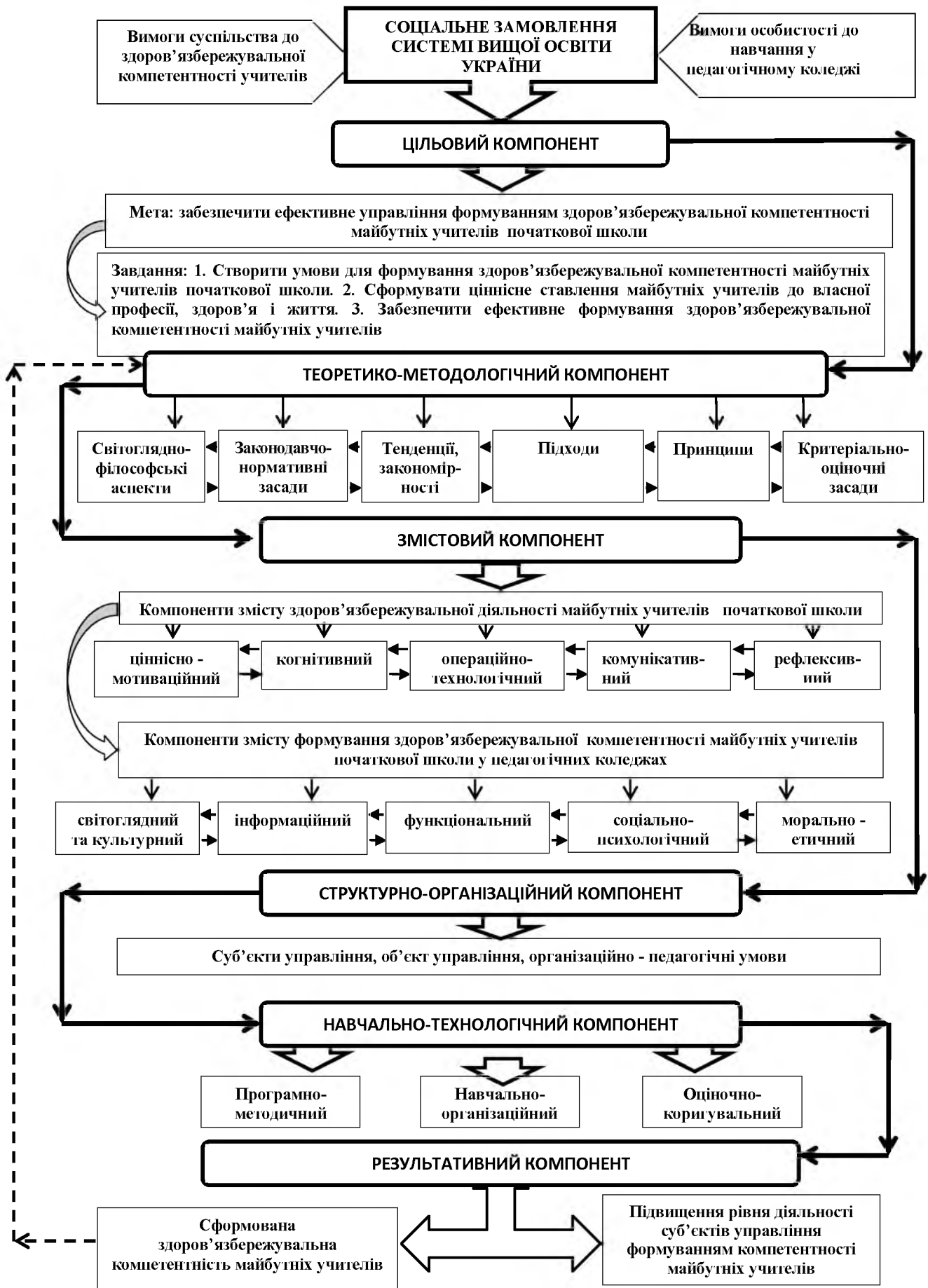

Рис. 1. Модель управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах

Світоглядно-філософську основу розробленої моделі складають праці вітчизняних і зарубіжних філософів і педагогів А. Андрєєва, В. Андрущенко, Н. Бібік, Б. Гершунського, С. Гессена, В. Кременя, В. Лугового, І. Фролова. Законодавчо-нормативною базою дослідження слугували Закони України «Про вищу освіту», «Про охорону здоров'я населення», «Про фізичну культуру і спорт», а також «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Концепція Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір», Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту.

Сучасними тенденціями управління в освіті виокремлено наступні: людиноцентричність, сприяння розкриттю, реалізації та розвитку особистісного потенціалу всіх учасників освітнього процесу, узгодження механізмів управління та самоорганізації, гнучкість, адаптивність, рефлексивність.

Аналіз закономірностей управління освітніми системами, представлених у наукових джерелах, дав змогу виокремити дві групи закономірностей управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах: організаційні та соціально-психологічні. До першої групи належать: залежність ефективності управління від повноти використання його наукових основ; відповідності внутрішньої структури та організації управління у педагогічних коледжах меті їхньої діяльності; оптимального співвідношення стратегічного і оперативно-поточного управління; залежності ефективності управління від якості функціональної визначеності суб'єктів управління; дотримання логічної послідовності етапів процесу управління; залежності ефективності управління від рівня взаємодії всіх структурних елементів управління; залежності ефективності управління від рівня професійної компетентності керівництва на всіх рівнях; посилення людиноцентричного характеру управління при здійсненні управлінських впливів; оптимальності співвідношення цілеспрямованих управлінських впливів, самоорганізації і саморегулювання.

До соціально-психологічних закономірностей управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах віднесено наступні: залежності ефективності управління від психологічної готовності суб'єктів управління до здійснення управлінської діяльності; залежності ефективності управління від відповідності стилю керівництва соціально-психологічним особливостям колективу; залежності ефективності управління від згуртованості колективу педагогічного коледжу навколо загальної педагогічної мети.

В якості наукових підходів до здійснення управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх педагогів було обрано системний, аксіологічний, валеологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний та рефлексивний. До основних принципів управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах віднесено принципи гуманізації, демократизації, соціокультурної обумовленості, цілеспрямованості, науковості, системності, єдності централізації і децентралізації, інформаційної достатності, зворотного зв'язку, адаптивності, відкритості, динамічності, прогнозованості, командності.

Змістовий компонент моделі управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах містить компоненти змісту здоров'язбережувальної діяльності майбутніх учителів початкової школи та компоненти змісту формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Розкриття змісту структурно-організаційного компоненту моделі здійснено шляхом характеристики суб'єктів та об'єктів управління, їх зв'язків у процесі спільної діяльності, а також умов, в яких відбувається процес формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах. До організаційно-педагогічних умов управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах віднесено наступні: активізація здоров'язбережувальної діяльності викладацького складу та студентів педагогічних коледжів; використання технології активного навчання; організація конструктивної взаємодії суб'єктів освітнього процесу; проведення педагогічної діагностики рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи; використання педагогічної та управлінської рефлексії в освітньому процесі.

Навчально-технологічний компонент розробленої моделі передбачає реалізацію змісту дисциплін, необхідних для формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи; оцінювання результатів освітньої діяльності; розроблення навчально-методичного забезпечення та навчально-організаційної документації освітнього процесу.

Результатом управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах, представленим у результативному компоненті моделі, є сформована здоров'язбережувальна компетентність майбутніх учителів та підвищення рівня діяльності суб'єктів управління.

Технологію управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності учителів початкової школи у педагогічних коледжах розглянуто як систему педагогічних процедур, які передбачають врахування можливостей студентів, особливостей змісту, часу, умов вивчення навчальних дисциплін, організацію цього процесу на кожному етапі освітнього процесу, занятті, частини і стадії заняття, а також систему завдань, що моделюють різні аспекти здоров'язбережувальної діяльності майбутніх учителів початкової школи в умовах освітнього процесу у педагогічних коледжах.

У третьому розділі – *«Експериментальна перевірка та узагальнення результатів упровадження моделі управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах»* – здійснено експериментальну перевірку ефективності моделі управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Експериментальна перевірка ефективності моделі здійснювалася у ході дослідно-експериментальної роботи, до якої було залучено 12 керівників, 47 викладачів і 161 студент Дніпропетровського педагогічного коледжу Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара. Експериментальна

робота проходила в декілька етапів: підготовчий, констатувальний, формувальний та заключний.

На підготовчому етапі було сформовано приблизно однакові за кількістю три контрольні та три експериментальні групи студентів. Мета констатувального етапу педагогічного експерименту полягала у виявленні рівнів здоров'язбережувальної компетентності студентів на початку навчання у педагогічному коледжі. Для цього проводилося діагностування студентів контрольних та експериментальних груп на I курсі та аналізувалися отримані результати.

Формувальний етап експерименту передбачав упровадження комплексу організаційно-педагогічних умов, необхідних для формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи, та реалізацію освітнього процесу у педагогічному коледжі. На цьому етапі було визначено критерії та рівні здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи, сформовано групу експертів для оцінювання її рівня, здійснено підготовку керівників і викладачів до участі у педагогічному експерименті. При доборі експертів враховувалася їх професійна компетентність, досвід керівної та викладацької діяльності, аналітичність, об'єктивність та відсутність схильності до конформізму. З метою ознайомлення експертів з організацією та проведенням формувального експерименту з ними було проведено заняття, на яких розглядалися питання змісту і структури здоров'язбережувальної компетентності особистості, технології управління її формуванням, діагностики рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Формувальний етап педагогічного експерименту проводився із студентами кожної експериментальної групи, його кінцеві результати було узагальнено за середніми показниками всіх груп.

Заключний етап передбачав діагностику рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів-випускників та оцінювання ефективності управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту, проведений на заключному етапі, зафіксував суттєві відмінності у зміні рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів в експериментальних групах порівняно з контрольними (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах
(у %)

Рівні сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів	Контрольні групи		Експериментальні групи	
	Початок експерименту	Кінець експерименту	Початок експерименту	Кінець експерименту
Низький	34,2	30,7	33,8	7,1
Середній	61,9	63,1	62,7	75,4
Високий	3,9	6,2	3,5	17,5

В контрольних групах студентів зафіксовано незначну динаміку результатів сформованості здоров'язбережувальної компетентності (кількість студентів з низьким рівнем сформованості здоров'язбережувальної компетентності показників зменшилася на 3,5 %, збільшивши незначною мірою кількість студентів з середнім та високим рівнем). Набагато більш вираженою виявилася динаміка результатів сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів експериментальних груп: кількість студентів з низьким рівнем сформованості здоров'язбережувальної компетентності зменшилася на 26,7 %, водночас кількість студентів з високим рівнем зросла на 14,0 %, з середнім рівнем – на 12,7 %.

Для підтвердження значущості відмінностей між даними експерименту в експериментальних і контрольних групах використовувався непараметричний метод дослідження χ^2 . Отримана величина χ^2 потрапила в зону значущості, що підтвердило ідею про вплив експериментальних змінних на ці відмінності.

Програма формувального експерименту передбачала також використання кваліметричної моделі для оцінювання ефективності управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Значення узагальненого коефіцієнта ефективності управління на початку та в кінці експерименту в експериментальних групах зросло з 0,54 до 0,76, в контрольних групах – з 0,52 до 0,54. Отримані результати кваліметричних розрахунків свідчать про те, що в експериментальних групах приріст узагальненого коефіцієнта ефективності управління більший (0,22), ніж у контрольних (0,02).

Таким чином, за допомогою статистичних і кваліметричних розрахунків доведено ефективність запропонованої моделі управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Для впровадження розробленої моделі було розроблено відповідні методичні рекомендації. Зміст рекомендацій акцентує увагу на створенні цілеспрямованої системи управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів початкової школи, яка включає мету, зміст, технологію управління, форми і методи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах та вимірювання її рівнів сформованості на основі комплексу діагностичних методик, що уможливило об'єктивну діагностику. Вимірювання ефективності управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи запропоновано здійснювати за допомогою розробленої кваліметричної моделі.

Отже, проведене дослідження щодо впровадження моделі управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів початкової школи у педагогічних коледжах мало позитивний вплив на зростання рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів, що свідчить про правомірність і доцільність її впровадження в практику педагогічних коледжів.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів завершеного дослідження дає підстави сформулювати такі висновки:

1. Проведений теоретичний аналіз досліджуваної проблеми дозволив розглянути управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності

майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах як сукупність цілеспрямованих впливів колективного суб'єкта управління на об'єкт і фактори освітнього середовища, що забезпечують готовність і здатність студентів здійснювати здоров'язбережувальну діяльність з метою збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я учнів в умовах освітнього середовища.

Встановлено, що здоров'язбережувальна компетентність майбутніх учителів початкової школи являє собою узагальнене особистісне утворення, засноване на інтеграції знань, умінь, цінностей і досвіду, що забезпечують готовність і здатність здійснювати здоров'язбережувальну діяльність в освітньому середовищі початкової школи. Теоретичний аналіз наукових джерел дав змогу визначити структуру здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи, яка включає наступні компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-технологічний, комунікативний компонент та рефлексивний.

2. Результати проведеного аналізу стану управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи показав, що лише 33,2 % керівників та 31,5 % викладачів педагогічних коледжів вважають, що в їх закладах створена система управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності студентів. Встановлено, що більшість керівників (84,5 %) та викладачів (88,7 %) педагогічних коледжів мають значні труднощі в управлінні формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Аналіз результатів діагностики показав переважання низького та середнього рівнів сформованості компонентів здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи, що свідчить про наявність значних резервів щодо підвищення ефективності управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

3. Розроблена модель управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах розкриває його особливості і являє собою систему наступних компонентів: цільового, теоретико-методологічного, змістового, структурно-організаційного, навчально-технологічного та результативного, які забезпечують досягнення мети.

Цільовий компонент моделі управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах містить мету як кінцевий бажаний результат функціонування створеної моделі та завдання, які виходять із мети. В основу теоретико-методологічного компоненту покладено світоглядно-філософські та законодавчо-нормативні засади, основні підходи, тенденції, закономірності, принципи та критеріально-оціночні засади управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах. Змістовий компонент моделі містить компоненти змісту здоров'язбережувальної діяльності майбутніх учителів початкової школи та компоненти змісту формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах. Розкриття змісту структурно-організаційного компоненту моделі здійснено шляхом характеристики суб'єктів та об'єктів, їх зв'язків у процесі спільної діяльності, а також умов, в яких відбувається процес формування здоров'язбережувальної

компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах. Навчально-технологічний компонент розробленої моделі передбачає реалізацію змісту дисциплін, необхідних для формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи; розроблення навчально-методичного забезпечення та навчально-організаційної документації освітнього процесу. Оціночно-коригувальний блок навчально-технологічного компоненту передбачає поточний контроль та попереднє оцінювання результатів освітньої діяльності, а також її регулювання та корекцію. Результатом управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах, представленим у результативному компоненті, є сформована здоров'язбережувальна компетентність майбутніх учителів та підвищення рівня діяльності суб'єктів управління.

Технологію управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності учителів початкової школи у педагогічних коледжах розглянуто як систему педагогічних процедур, які передбачають врахування особливостей змісту, часу, умов вивчення навчальних дисциплін, можливостей студентів, організацію цього процесу на кожному етапі навчального процесу, занятті, частини і стадії заняття, а також систему завдань, що моделюють різні аспекти здоров'язбережувальної діяльності майбутніх учителів початкової школи в умовах освітнього процесу педагогічного коледжу.

4. Експериментальна перевірка ефективності моделі управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах здійснено у ході дослідно-експериментальної роботи, яка проходила в декілька етапів: підготовчий, констатувальний, формувальний та заключний. За допомогою статистичних і кваліметричних розрахунків доведено, що впровадження розробленої моделі в практичну діяльність педагогічних коледжів має безпосередній вплив на ефективність управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Узагальнення отриманих результатів дало змогу констатувати, що в контрольних групах студентів спостерігалася незначна динаміка результатів сформованості здоров'язбережувальної компетентності, натомість в експериментальних групах вона виявилася набагато більш вираженою.

Для підтвердження значущості відмінностей між даними експерименту в експериментальних і контрольних групах студентів використовувався непараметричний метод дослідження χ^2 . Отримана величина χ^2 потрапила в зону значущості, що підтвердило ідею про вплив експериментальних змінних на ці відмінності.

Оцінювання ефективності управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи здійснювалося за допомогою розробленої кваліметричної моделі. Значення узагальненого коефіцієнта ефективності управління на початку та в кінці експерименту в експериментальних групах зросло з 0,54 до 0,76, в контрольних групах – з 0,52 до 0,54. Отримані результати кваліметричних розрахунків свідчать про те, що в експериментальних групах приріст узагальненого коефіцієнта ефективності управління більший (0,22), ніж у контрольних (0,02).

5. Для впровадження моделі управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи було розроблено відповідні методичні рекомендації. Зміст рекомендацій акцентує увагу на створенні цілеспрямованої системи управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів початкової школи, яка включає мету, зміст, технологію управління, форми і методи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах та вимірювання її рівнів сформованості на основі комплексу діагностичних методик, що уможливило об'єктивну діагностику. Для вимірювання ефективності управління ефективності моделі системи управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи і технології її реалізації в освітньому процесі педагогічних коледжів запропоновано використовувати розроблену кваліметричну модель.

Результати дослідження можуть бути використані у системі педагогічного менеджменту вищих навчальних закладів, а також для підготовки керівників педагогічних коледжів та їх резерву у системі післядипломної педагогічної освіти.

Подане дослідження носить завершений характер, але водночас воно відкрите для подальшого дослідження проблем управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи, до яких можна віднести: виявлення нових факторів і умов ефективності управління підготовкою студентів педагогічних коледжів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності, визначення особливостей управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи з урахуванням соціально-економічних змін, що відбуваються в суспільстві.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчально-методичні матеріали

1. Ландо О. А. Управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи: програма спецкурсу / О. А. Ландо. – К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2015 р. – 24 с.

2. Ландо О. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутніх учителів початкової школи: теорія та практика : програма спецкурсу / О. А. Ландо. – К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2015 р. – 20 с.

Статті в наукових фахових виданнях

3. Ландо О. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутніх учителів початкових класів: поняття, структура / О. А. Ландо // Педагогіка вищої та середньої школи. – Кривий Ріг, 2013. – № 39. – С. 56–62.

4. Ландо О. А. Використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу / О. А. Ландо // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах – Запоріжжя, 2014. – № 37 (90). – С. 247–254.

5. Ландо О. А. Технологія управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах

/ О. А. Ландо // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Дод. 2, вип. 35, т. IV, тематичний вип. «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання. – К. : Гнозис, 2015. – С. 99–107.

6. Ландо О. А. Результати управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів у педагогічному коледжі / О. А. Ландо // Імідж сучасного педагога. – № 8. – С. 25–28.

Статті у міжнародних виданнях

7. Ландо О. А. Специфика модели управления формированием здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начального образования / О. А. Ландо // Science Rise. – Харків, 2015. – Vol. 4 /1(9). – С. 65–71.

Матеріали конференцій та тези доповідей

8. Ландо О. А. Формування готовності викладачів фізичної культури до реалізації здоров'язбережувальних технологій у процесі підвищення кваліфікації / О. А. Ландо // Актуальні проблеми університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах : зб. тез Всеукр. Інтернет-конф., (27 лют. 2015 р., м. Київ) / НАПН України ; Ун-т менедж. освіти. – К., 2015. – С. 61–62.

АНОТАЦІЇ

Ландо О. А. Управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія та методика управління освітою. – Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» НАПН України. – Київ, 2015.

У дисертації розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модель управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Проаналізовано теоретичне обґрунтування та стан проблеми управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах. Управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи розглянуто як сукупність цілеспрямованих впливів колективного суб'єкта управління на об'єкт і фактори освітнього середовища, що забезпечують готовність і здатність студентів здійснювати здоров'язбережувальну діяльність з метою збереження і зміцнення власного здоров'я та здоров'я учнів в умовах освітнього середовища.

Розроблена модель управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах розкриває його особливості. Доведено, що впровадження розробленої моделі суттєво впливає на підвищення ефективності управління формуванням

здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах.

Ключові слова: здоров'язбережувальна компетентність, майбутній учитель, педагогічний коледж, управління формуванням здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів, модель.

Ландо О. А. Управление формированием здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начальной школы в педагогических колледжах. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук за специальностью 13.00.06 – теория и методика управления образованием. – Государственное высшее учебное заведение «Университет менеджмента образования» НАПН Украины. – Киев, 2015.

Диссертационное исследование посвящено проблеме управления формированием здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начальной школы в педагогических колледжах. В работе осуществлен анализ методологической, психолого-педагогической литературы и научных трудов по управлению и менеджменту образования, на основе которого: определено сущность понятия «здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начальной школы»; определены содержание и структура здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начальной школы. Выяснено, что структура здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начальной школы состоит из таких компонентов: ценностно-мотивационный, который представляет собой систему ценностей педагога; когнитивный, который предусматривает наличие системы знаний по педагогическим и смежным дисциплинам о сохранении здоровья, стремление к самообразованию в вопросах здоровьесбережения; операционально-технологический, который предполагает овладение будущими учителями начальной школы умениями осуществлять здоровьесберегающую деятельность, реализовывать поведенческие модели здорового образа жизни, использовать здоровьесберегающие технологии и укреплять собственное здоровье; коммуникативный компонент, который включает умение излагать свои мысли, аргументировать, анализировать, высказывать суждения, устанавливать межличностные связи, согласовывать свои действия с действиями коллег, организовывать и поддерживать диалог; рефлексивный компонент, который включает умение адекватно оценить собственные действия и результаты здоровьесберегающей деятельности, адекватно анализировать причины положительной или отрицательной динамики здоровьесберегающей деятельности, подводить определенные итоги и корректировать на этой основе собственное поведение относительно здорового образа жизни.

Установлено, что здоровьесберегающая компетентность будущих учителей начальной школы представляет собой обобщенное личностное образование, основанное на интеграции знаний, умений, ценностей и опыта, обеспечивающих готовность и способность осуществлять здоровьесберегающую деятельность в образовательной среде начальной школы. Разработана и научно обоснована модель управления формированием здоровьесберегающей компетентности будущих

учителей начальной школы в педагогических колледжах, включающая целевой, теоретико-методологический, содержательный, учебно-технологический и результативный компоненты.

Технологию управления формированием здоровьесберегающей компетентности учителей начальной школы в педагогических колледжах рассмотрено как систему педагогических процедур, которые предусматривают учет особенностей содержания, времени, условий изучения учебных дисциплин, возможностей студентов, организацию этого процесса на каждом этапе учебного процесса, занятия, части и стадии занятия, а также систему задач, моделирующих различные аспекты здоровьесберегающей деятельности будущих учителей начальной школы в условиях образовательного процесса педагогического колледжа.

Экспериментальная проверка эффективности модели управления формированием здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начальной школы в педагогических колледжах осуществлялась в ходе опытно-экспериментальной работы. С помощью статистических и квалиметрических расчетов доказано, что внедрение разработанной модели в практическую деятельность педагогических колледжей имеет непосредственное влияние на эффективность управления формированием здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начальной школы.

Динамика результатов сформированности здоровьесберегающей компетентности в экспериментальных группах студентов оказалась гораздо более выраженной, чем в контрольных группах. Использование непараметрического метода исследования χ^2 подтвердило значимость различий между данными эксперимента в экспериментальных и контрольных группах. Полученные результаты квалиметрических расчетов свидетельствуют о том, что в экспериментальных группах прирост обобщенного коэффициента эффективности управления больше, чем в контрольных.

Для внедрения модели управления формированием здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начальной школы были разработаны соответствующие методические рекомендации. Содержание рекомендаций акцентирует внимание на создании целенаправленной системы управления формированием здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начальной школы, которая включает цель, содержание, технологию управления, формы и методы формирования здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начальной школы в педагогических колледжах, измерение уровня ее сформированности на основе комплекса диагностических методик.

Ключевые слова: здоровьесберегающая компетентность, будущий учитель, педагогический колледж, управление формированием здоровьесберегающей компетентности будущих учителей, модель.

Lando O. Management of formation healthsave competence of future primary school teachers in teacher training colleges. – Manuscript.

Dissertation for getting the scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in speciality 13.00.06 – Theory and Methodology of Educational Management. – University of Educational Management of NAPS of Ukraine. – Kyiv, 2015.

The dissertation research is devoted to the formation healthsaying management competence of primary school teachers at teacher's training colleges.

The essence of the concept of healthsaying competence of primary school teachers' defined its content and structure.

It was established that healthsaying competence of future primary school teachers is a generalized personal formation based on the integration of knowledge, skills, values and practices that ensure the readiness and ability to healthsaying activities in the educational environment of elementary school.

Developed and scientifically grounded management model formation healthsaying competence of primary school teachers at teacher's training colleges. Developed and tested organizational and pedagogical conditions and guidelines for management of forming healthsave competence of primary school teachers at teacher's training colleges.

Key words: healthsaying competence, future teacher, teacher's training college, structure of healthsave competence management model formation healthsave competence of primary school teachers at teacher's training colleges.

Підписано до друку 10.12.2015 р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. 105.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Казимира Малевича (Боженка), 23, оф. 414.
200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit23@ukr.net
Сайт: nsvit.cc.ua